

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

STUDY

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ [www.saexampapers.co.za](http://www.saexampapers.co.za)



SA EXAM  
PAPERS



Province of the  
**EASTERN CAPE**  
EDUCATION



**NATIONAL  
SENIOR CERTIFICATE**

**KEREITE YA 12**

**LOETSE 2022**

**SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)  
PAMPIRI YA BOBEDI (P2)**

**MATSHWAO: 80**

**NAKO: Dihora tse 2½**

---

Pampiri ena e na le maqephe a 25.

---

**DITAELO LE DIKELETSO HO MOHLAHLUWA**

1. Bala ditaelo tsena ka hloko pele o qala ho araba dipotso.
2. O se ke wa latella ho bala pamiri yohle. Tadima pele papetla ya dikahare leqephe la bone, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse botsitsweng dibukeng tseo o ithutileng tsona selemong sena. Ha o entse sena, bala dipotso tseo, mme ebe o kgetha tseo o ratang ho di araba.
3. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE THARO, e leng:

KAROLO YA A: Dithothokiso (30)

KAROLO YA B: PALE/sengolwa sa Boholoholo (25)

KAROLO YA C: Tshwantshiso/Terama (25)

4. Araba dipotso TSE HLANO KAOFELA: TSE THARO (3) KAROLONG YA A, E LE NNGWE (1) KAROLONG YA B le E LE NNGWE (1) KAROLONG YA C ka mokgwa ona:

**KAROLONG YA A: DITHOTHOKISO**

Dithothokisong tseo o di rutilweng – Araba dipotso tse PEDI.

Thothokiso eo o sa e rutwang – O TLAMEHA ho araba potso ena.

**KAROLONG YA B: PALE/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO**

Araba potso E LE NNGWE.

**KAROLONG YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA**

Araba potso E LE NNGWE.

5. **KGETHO YA DIPOTSO KAROLONG YA B (PALE/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO) LE YA C (TERAMA)**
  - Araba dipotso tsa pale/sengolwa sa bohoholo le terama tseo o ithutileng tsona FEELA.
  - Araba potso E LE NNGWE E TELELE YA MOQOQO le E LE NNGWE ya dipotso TSE KGUTSHWANE. Haeba o araba potso e telele KAROLONG YA B, o lokela ho araba potso e kgutshwane KAROLONG YA C. Haeba o araba potso tse kgutshwane KAROLONG YA B, o lokela ho araba potso e telele ya moqoqo KAROLONG YA C. Sebedisa lenanennetefatso le hlakisitsweng leqephe la 5 ho etsa kgetho ya hao.
6. **BOLELELE BA DIKARABO**
  - Potso e telele ya Dithothokiso e lokela ho arajwa ka mantswe a 250–300.
  - Dipotso tse telele tsa Pale le Terama di lokela ho arajwa ka mantswe a 400–450.
  - Bolelele ba dikarabo tsa dipotso tse kgutshwane bo tla laolwa ke kabo ya matshwao. Tsepama potsong, mme o se ke wa tswa lekoteng.

7. Latela ditaello tse hlahang qalong ya KAROLO ka NNGWE ka hloko.
8. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ena ya dipotso.
9. Qala KAROLO E NNGWE le E NNGWE leqepheng LE LETJHA.
10. Sebedisa nako ya hao ka mkgwa o latelang:
  - KAROLO YA A: Metsotso e 40
  - KAROLO YA B: Metsotso e 55
  - KAROLO YA C: Metsotso e 55
11. Ngola ka mongolo o makgethe, mme o balehang.

**LEQEPHE LA DIKAHARE**

Dintlha tse hlalishitsweng leqepheng lena di tla o thusa ho kgetha dipotso tseo o ratang ho di araba ntle le ho qobelleha hore o bale pampiri yohle.

<b>KAROLO YA A: DITHOTHOKISO</b>				
<b>Dithothokiso tseo o di rutilweng: Araba dipotso TSE PEDI feela ho tsena.</b>				
	<b>NOMORO YA POTSO</b>	<b>MOFUTA WA POTSO</b>	<b>MATSHWAO</b>	<b>NOMORO YA LEQEPHE</b>
1	'Ke lla le wena'	Potso e telele ya moqoqo	10	6
2	'O wa ka, ke wa hao'	Potso e kgutshwane	10	7
3	'Ha se lefa'	Potso e kgutshwane	10	8
4	'Ba ileng ba ile'	Potso e kgutshwane	10	9
<b>MMOHO LE</b>				
<b>Thothokiso eo o sa e rutwang: O TLAMEHILE HO araba potso ena.</b>				
5	'Thuto'	Potso e kgutshwane	10	10
<b>KAROLO YA B: PADI/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO</b>				
<b>ELA HLOKO:</b> Araba potso E LE NNGWE e telele le E LE NNGWE ya TSE KGUTSHWANE. Ha o araba potso e telele KAROLONG YA B, o lokeela ho araba e kgutshwane KAROLONG YA C. O lokela ho araba potso E LE NNGWE feela KAROLONG YA le YA C.				
6	<i>Botsang lebitla</i>	Potso e telele ya moqoqo	25	11
7	<i>Botsang lebitla</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	11–12
8	<i>Mme</i>	Potso e telele ya moqoqo	25	13
9	<i>Mme</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	13–14
10	<i>Tutudu ha e patwe</i>	Potso e telele ya moqoqo	25	15
11	<i>Tutudu ha e patwe</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	15–16
<b>KAPA</b>				
<b>SENGOLWA SA BOHOLOHOLO: Araba potso E LE NNGWE feela ho sengolwa sa bohoholo</b>				
12	<i>Ke qati e a lomisanwa</i>	Potso e telele ya moqoqo	25	17
13	<i>Ke qati e a lomisanwa</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	17–18
<b>KAROLO YA C: TSHWANTSHISO</b>				
<b>Araba potso E LE NNGWE feela bukeng eo o e rutilweng.</b>				
14	<i>Seyalemoya</i>	Potso e telele ya moqoqo	25	19
15	<i>Seyalemoya</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	19–21
16	<i>Haeso Mafotholeng</i>	Potso e telele ya moqoqo	25	21
17	<i>Haeso Mafotholeng</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	21–22
18	<i>Lejwe la Kgopiso</i>	Potso e telele ya moqoqo	25	23
19	<i>Lejwe la Kgopiso</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	24–25

**ELA HLOKO:** Dikarolong tsa B le C, e NNGWE ya dipotso tse arajwang e tlameha ho ba ya MOQOQO. Ha e NNGWE e lokela ho ba ya dipotso TSE KGUTSHWANE. Ha o a lokela ho araba dipotso TSE PEDI tsa mofuta wa moqoqo kapa TSE PEDI tsa mofuta wa dipotso tse kgutshwane.

**LENANENNETEFATSO**

Sebedisa lenanennetefatso lena qetellong ho nnetefatsa hore na efela o arabile dipotso tse hlokehang.

<b>KAROLO</b>	<b>NOMORO TSA DIPOTSO</b>	<b>PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA</b>	<b>TSHWAYA (✓)</b>
A: DITHOTHOKISO ( <i>tseo o di rutlweng</i> ) (Potso e telele ya moqoqo KAPA dipotso tse kgutshwane)	1–4	2	
A: DITHOTHOKISO ( <i>eo o sa e rutwang</i> ) (Potso e kgutshwane)	5	1	
B. PADI (Potso e telele ya moqoqo KAPA ya dipotso tse Kgutshwane)	6–11		
<b>KAPA</b>		1	
B: SENGOLWA SA BOHOLOHOLO (Potso e telele ya moqoqo KAPA ya dipotso tse kgutshwane)	12–13		
C: TSHWANTSHISO/TERAMA (Potso e telele ya moqoqo KAPA ya dipotso tse kgutshwane)	14–19	1	
<b>PALO YOHLE YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA.</b>		5	

**ELA HLOKO:** DIKAROLONG TSA B le C, nnetefatsa hore o arabile potso E LE NNGWE YA MOQOQO le E LE NNGWE YA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE. Ha o a lokela ho araba potso TSE PEDI tsa moqoqo kapa TSE PEDI tsa dipotso tse kgutshwane.

## KAROLO YA A: DITHOTHOKISO

Karolong ena o botsitswe dithothokiso TSE HLANO (POTSO YA 1–5). Araba dipotso TSE THARO feela.

### DITHOTHOKISO TSEO O DI RUTILWENG

Kgetha mme o arabe dipotso TSE PEDI feela dithothokisong tseo o di rutilweng selemong sena (POTSO YA 1 ho isa ho POTSO YA 4). O TLAMEHA ho araba POTSO YA 5, e leng thothokiso eo o sa e rutwang.

### POTSO YA 1: POTSO E TELELE YA MOQOQO

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba potso e latelang.

#### KE LLA LE WENA – MT Lekitlane

- 1 Boseyeng o nkentse mpowane, thatohatsi;
- 2 Bongwaneng ka ba naletsana e pela kgwedi.
- 3 Yare ke tla ke lla sa mmokotsane, phohomela;
- 4 Thaka tsa ka di ntetekile re ipapalla.
  
- 5 Wa kgweletsa dithebetha wa itokisetsa ntwā,
- 6 Tlung wa tswa o bipetsane, o hemesela;
- 7 Malapeng a bantlhokofatsi wa kena o fufuletswe.
- 8 Wa tsholela batho maqa ba sa o lebella.
  
- 9 Bitsong la ka wa qabana le batho, la fapana;
- 10 Manyaleng ao ke a entseng wa nkemela,
- 11 Thupa ka se e latswe, ka se e tsebe;
  
- 12 Kajeno ke lla le wena morati wa me,
- 13 Hara banna ke ya marapo a bonolonolo,
- 14 Ke tsietswa le ke maimanyana a sa reng letho.

Sekaseka thothokiso ena, mme o bontshe kamoo sethothokisi se sebedisisitseng phetapheto kateng ho finyelletsa molaetsa wa yona.

Karabo ya hao e be bolelele ba mantswa a 250–300.

[10]

**POTSO YA 2: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE**

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

**O WA KA, KE WA HAO – KPD Maphalla**

- |    |  |
|----|--|
| 1  | Mamela hle nnake, moratuwa,                    |
| 2  | Mamela phororo ya maikutlo ke ena;             |
| 3  | Ntho ena ha se phororo ke sekgothola,          |
| 4  | Kgothola sa maikutlo ha se na thebe,           |
| 5  | O wa ka, ke wa hao.                            |
| 6  | Bobedi re ba Modimo                            |
| 7  | Le ha mme le ntate ba ka ntahla,               |
| 8  | Le ha baena ba ka ntlohela seemeng;            |
| 9  | Le ha metswalle yohle e ka mphuralla           |
| 10 | Ha o le teng ho nna ke ka morena;              |
| 11 | O wa ka, ke wa hao.                            |
| 12 | Bobedi re ba Modimo.                           |
| 13 | Le ha nka tshwelwa ka mathe, ka hlapaolwa.     |
| 14 | Ka rohakwa le ke dihole ke di tseba;           |
| 15 | Le ha nka nkelwa melamu ka kgakgathwa,         |
| 16 | Ha ba ha latwa le tsona dikwakwa ka hlhlathwa; |
| 17 | O wa ka, ke wa hao,                            |
| 18 | Bobedi re ba Modimo.                           |
| 19 | Le ha o ka bitswa ka mabitso e se a hao.       |
| 20 | Wa rehwa tseketseke, semaumau hantle;          |
| 21 | Le ha o ka netwa ka bohata ba lefatshe.        |
| 22 | Wa behakakwa dipha wa senngwa lebitso;         |
| 23 | O wa ka, ke wa hao,                            |
| 24 | Bobedi re ba Modimo.                           |

- 2.1 Bohlokwa ba tshebediso ya phetapheto e sebedisitsweng melathothokisong ya 1 le 2 ke bofe? (2)
- 2.2 Hlalosa moelelo o otlolohileng temanathothokisong ya 3. (2)
- 2.3 Ke bokgabo bofe bo sebedisitsweng molathothokisong wa 15 ka tshebediso ya lentswe "kgakgathwa." Bolela sepheo sa bokgabo boo. (2)
- 2.4 Sepheo sa tshebediso ya lehlaso le fumanehang qetellong ya temanathothokiso ka nngwe ke sefe? (2)
- 2.5 Maikutlo a qholotswang ke temanathothokiso ya 3 ke afe ho wena? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

**[10]**



**POTSO YA 3: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE**

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

**HA SE LEFA – TM Lethota**

- 1 Ako thole re o bolelle shwahle.  
 2 Re o tsebise tse molemo ditaba,  
 3 Hosasa o tle o tshedise beno,  
 4 Ha ba tsetsela ha ba sa kgotsofala.  
 5 O ba jwetsa ho lla ha se lefa.
- 6 Ha o sa ntse o phela ha monate,  
 7 O sa robala le mabotjhobotjhong.  
 8 O sa tola ha leshome ka letsatsi,  
 9 O ja dimenyemenye jo tsa barui,  
 10 O tsebe le hoo ha se lefa.
- 11 Ha o ikgantshetsa batho tshehlana,  
 12 O bona e le bomankgwe dikgoshopa.  
 13 Le mohla fu la hao o nne o be jwalo.  
 14 Wena moruihadi wa ho reka bophelo,  
 15 Rona re a tseba ha se lefa.
- 16 Ha o sebeletswa o le molaedi,  
 17 Boteduputswa ba o thothomella.  
 18 Ba pitika lepoqong ha ba fositse,  
 19 Ba pitika ba phaphatha kgotso,  
 20 O tsebe borui ha se lefa.

- 3.1 Akaretsa temanathothokiso ya 1 ka ntlha E LE NNGWE. (2)
- 3.2 Hlalosa bohlokwa ba phetapheto e sebedisitsweng melathothokisong ya 1 le 2. (2)
- 3.3 Kgonyetso e sebedisitsweng molathothokisong wa 13 e sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 3.4 Hlalosa sehalo sa temanathothokiso ya 4. (2)
- 3.5 Tshohla thuto e fuperweng ke temanathothokiso ya 3. (2)

**[10]**

**POTSO YA 4: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE**

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

**BA ILENG BA ILE – JG Mocoancoeng**

- 1 Diolo tse ngata, tse motopo,
- 2 Mahlabatheng kwana Sahara,
- 3 Di supa moo re phomotseng,
- 4 Bahale ba ntwana Hitlara,
- 5 Sera sa tokoloho.
  
- 6 Re ne re bitswe ke balaodi,
- 7 Ba re e wetse kgomo Yuropo.
- 8 Ra tela menyaka le maifo,
- 9 Ho e namola e kgubedu,
- 10 Ntwana mahlomola.
  
- 11 Setumo e ne e se sepheo sa rona;
- 12 Dikgabiso re ne re sa di natse,
- 13 Ho lwana e ne e le mosebetsi wa rona,
- 14 Re lebaleng, le itshebeletse.
- 15 Ba ileng ba ile.
  
- 16 Leha re le hole le lona,
- 17 Re arohantswe ke dithota le mawatle,
- 18 Ka dipelo re haufi
- 19 Lona, tswelang pele,
- 20 Re tla ithoballa.

- 4.1 Bohlokwa ba karaburetso e hlahellang molathothokisong wa 1 ke bofe? (2)
- 4.2 Hlalosa seo sethokhokisi se se bolelang molathothokisong wa 3. (2)
- 4.3 Tloheloe e sebedisitsweng molathothokisong wa 9 e sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 4.4 Tshohla mookotaba wa thothokiso ena. (2)
- 4.5 Hlalosa maikutlo a qholotswang ke thothokiso ena yohle. (2)

**[10]**

**THOTHOKISO EO O SA E RUTWANG**

O TLAMEHILE ho araba potso ena.

**POTSO YA 5: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE**

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

**THUTO – JM Nkutha**

- 1 Sebetsa sa bophelo seratwa-ke-bohle,
- 2 Seratwa ke marena le bafo mmoho,
- 3 Seratwa ke barui le ona mafutsana,
- 4 O fella kae moo re sa o boneng?
  
- 5 Re botsa pheletso ya hao lere la rona,
- 6 Re batla pheletso ya hao mothusi wa rona,
- 7 Ke kgale re phapharetsa re o batlisisa.
- 8 Re bolelle hore na o fella kae.
  
- 9 Barutwana ke bana ba a o labalabela,
- 10 Le mesuwe le yona ha e a ipeha,
- 11 Baetapele bohle ba a o labalabela
- 12 Ba batla bophahamo, sehlohlolo sa hao.
  
- 13 Re bona mathata tseleng ya hao,
- 14 Re teana le dira le metswalle,
- 15 Re teana le dira le metswalle,
- 16 Re hahamaletse pheletso ya hao.
  
- 17 Tsela ke e moqasa e a nyolosetsa,
- 18 E tletse meutlwa le dihlabahlabane,
- 19 Bohloko ba metsu bo hlaba pelong,
- 20 Maoto ke dikinela a dutla madi.
  
- 21 Bang ba se ba bile ba panolotse,
- 22 Joko ba e lahla le sa tswa tjhaba,
- 23 Bang ya re hoba ho kgefutswe,
- 24 Ba ya, yaba ba etse ruri.

- 5.1 Hlalosa bohlokwa ba kganyetsano e sebedisitsweng melathothokisong ya 2 le 3 ka mantswa '**Marena le bafo le barui le mafutsana.**' (2)
- 5.2 Sepheo sa lebotsi le sebedisitsweng molathothokisong wa 4 ke sefe? (2)
- 5.3 Qolla mantswa a re bopelang moepa temanathothokisong ya 3. (2)
- 5.4 Fana ka moelelo o otlohileng o hlahiswang ke melathothokiso ya 21 le 22. (2)
- 5.5 Ke maikutlo afe a qholotswang ke thothokiso ee yohle? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

**[10]****MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30**

**KAROLO YA B: PADI/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO**

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona karolong ena.

Kgetha mme o arabe potso E LE NNGWE feela, potso e telele ya moqoqo kapa ya dipotso tse kgutshwane.

**HOPOLA:** Ha o araba potso e telele ya moqoqo KAROLONG YA B, o tlameha ho araba dipotso tse kgutshwane KAROLONG YA C.

**POTSO YA 6: MOFUTA WA POTSO E TELELE YA MOQOQO****BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla**

Paleng ena tshohla maikutlo a reng Tsietsi o hlahella e le mophetwa ya tjihitja. Tshohla maikutlo ana o ipapisitse le diketsahalo tsa pale. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

**[25]****POTSO YA 7: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

**TEMA YA A**

Tsietsi o kgutlile Sekgutlong. O kgenne ho feta ho ferekana. O befile ho feta ho tsieleha. O kgathetse mmele, pelo le moya. O tsamaya a koboteditse difahleho. O sithabetse maikutlo. Ha a tsebe hantle. Ha a ikutlwe hantle. Ho re a harole motho. O kgenetse lefatshe. O befetse bophelo.

O fihlile ha nkgono Mmantsoteng a ntse a le ka mokgwa wona ona. O fumane mosadimoholo Mmantsoteng a ntse a phela. Mosadimoholo o ne a se a tsofetse haholo. O ne a ngongorehile haholo hore ebe Tsietsi o kae. O ne a se a hopola hore o tla itjhwella a sa tsebe moo Tsietsi a leng teng. Taba ena e ne e mo ngongorehisa haholo. O ne a rapela ka mehla hore kgutsana eo ya batho e mpe e pholohe, e hole, e tsebe ho iphatela.

5

10

“O ntse o ipatile kae hara lena wena ngwana towe?” ho botsa mosadimoholo a se a ntse a sekisa dikgapha. “Ke batlile ke eshwa ke ho ngongoreha! Na wena ha o elellwe hore lefatshe lena ha le batle hore motho a nne a lelere? O tla mpolaya ngwana towe!”

7.1 Ho ya ka ditaba tsa qotso e ka hodimo Tsietsi o amana jwang le nkgono Mmantsoteng? (1)

7.2 Ke kgohlano ya mofuta ofe e hlahiswang ke ditaba tsa qotso? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

7.3 Lokodisa sekapoloto se hlahiswang ke kamano ya Tsietsi le Tseleng. (2)

7.4 Tsietsi o ile a thoba jwang sepetlele? (2)

- 7.5 Ketsahalo eo ho yona Mmamasolomane a jesang Tsietsi dihwapa e le lesea, e qholotsa maikutlo a jwang ho wena? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 7.6 Hlalosa ketsahalo e le nngwe e bontshang hore Makgaola ha a tshepahale. (2)

### HA MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

### TEMA YA B

“Ba mo bolaya ka sehloho!” ke moruti eo ka sefutho se sehlo. Ba mo bolaya! Ba mo bolaya, baetsadibe! Ba mo bolaya, ba mo tsekisa borena! Ba mo bolaya a tllile ho ba pholosa, baetsadibe! Ba mo bolaela borena ba hae!”

Tsietsi a nka pampitshana, a ngolangola ho yona, yaba o e akgela hodima buka e matsohong a Kgephola Qamaka. Kgephola a le phutholla, a le bala. A fumana ho ngotswe potso: “TSELENG YENA O BOLAETSWENG?” A nyaroha. A hetla. A iphumana a tobane le molomo wa ntho eo a e tsebang hantle. Eo a e sebedisitseng makgetlo. Eo a tsebang mosebetsi wa yona hantle. A iphumana a tadimane le yona jwalo kaha eka e lebelletse karabo potsong e botsitsweng. 5

Ka ho panya ha leihlo sa bokolla, sa ba sa bokolla. Kgephola a bitswa fatshe hang hang. Ka ho panya ha leihlo monnamoholo ke ha a tswile le tse tswang. A iphile dimenyane. Eitse phutheho e hlapohelwa, e iphumana ka mora morusu le morearea o ileng wa latela, a be a le sebakeng Tsietsi, a se a ntse a itsamaela le batho ba ikelang moo ba ikelang. Ha a ka a hlola a sa tseba hore tshebeletso eo e matla e ile ya tswela pele kapa tjhee. O qetetse feela ha moruti a re: “Ba mmolaela borena ba hae!” Ke moo le yena a ileng a ikutlwa a tlameha maoto le matsoho ho botsa potso e totobetseng, e hlakileng. “TSELENG YENA O BOLAETSWENG?” 15

- 7.7 Mantswe aa: “TSELENG YENA O BOLAETSWENG?” a re bolella eng ka semelo sa Tsietsi? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 7.8 Tsietsi o ne a e na le morero ofe ha a tla ya kerekeng? (2)
- 7.9 Tsietsi ke mophetwa wa mofuta o jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 7.10 Ke ketsahalo efe eo re ka reng e supa motsotso wa masisapelo pading ee? (2)
- 7.11 Ebe mongodi o atlehile ho pepesa tlholo sengolweng see? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 7.12 Ke ka mora ketsahalo efe moo Tsietsi a ileng a inehela sepoleseng? (2)
- 7.13 Mothinya o sa lebellwang o iponahatsa jwang nakong eo Tsietsi a ileng ho Kotsi ho ya batla mafa a ntatae? (2)

[25]

**POTSO YA 8: POTSO E TELELE YA MOQOQO****MME – NP Maake**

Paleng ena tshohla maikutlo a reng Mme ke mophetwa ya tjitja hape ke mophetwa ya sepapetlwa. Tshohla maikutlo ana o ipapisitse le diketsahalo tsa pale. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

**[25]****POTSO YA 9: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****MME – NP Maake**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

**TEMA YA C**

Le hlahlamang e ne e le Labohlano, mme Dikeledi a tseba hore ha a sa bona Tsekiso tsatsing leo, o tla be a mmona ka Mantaha. A ipotsa ngwana batho hore o tla qeta la Moqebelo le la Sontaha a le jwang. Pelo ya re ema, ngwanana, o bue le yena le tadimane mahlong, o sa ngole dipampitshana. Empa kaha e ne e se tlhaho ya hae, ebile e le motho ya ditlhong, a sitwa ho mamela maikutlo ana. Empa ka lehlohonolo, hoseng ha lona tsatsi leo la Labohlano, a neheletswa buka e tswang ho Tsekiso. A dula fatshe, a tshepile hore ka hare ho na le molaetsa o monate, o tla mo tshedisa. Ha a e bula a fumana ho na le pampitshana ka hare. A e nka, a e phutholla, a dutse setulong sa hae, a sa batle hore a bonwe. Ha a e phetla, a kopana le mantswe a Senyesemane a reng, the silver cup is broken. Mantswe ana a ne a sebediswa haholo mehleng eo, mme motjha e mong le e mong ya lemong tsa lebonyo o ne a utlwisisa hore a bolela hore lerato, le tshwantshwang le mohope wa silifera, le tshwatlehile, mme taba di fedile.

5

10

- 9.1 Ho ya ka ditaba tsa qotso e ka hodimo, Dikeledi o ngongorehiswa ke eng? (2)
- 9.2 Ke kgohlano ya mofuta ofe e iponahatsang ho ditaba tsa qotso? (1)
- 9.3 Hlalosa hore Tsekiso ke mophetwa wa mofuta o jwang? (2)
- 9.4 Hlalosa maikutlo a hao mabapi le mantswe a Tsekiso a reng: “the silver cup is broken.” (2)
- 9.5 Tikoloho e ntjha ya Sebokeng ebile le kgahlamelo e jwang semelong sa Thollo ka mora hore a fihle ho yona? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 9.6 Bontsha kamoo tomatso e hlahiswang kateng paleng ena. (2)

**MMOHO LE**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

### TEMA YA D

Tsatsing leo o ne a sa tlo ya sekolong. Ka moo a neng a thabile ka teng, o ne a sa ka a ipotsa hore ha a sa ye sekolong kajeno hoba a tjhata hosane le ka Sontaha, ka Mantaha o tla be a le kae, kapa hona hore o tla be a kgutlele neng sekolong. Kgwedi ho ne ho setse tse pedi hore ho ngolwe dihlahlobo, empa tsena tsohle ha a ka a di tshohlisisa hantle. O tsoha a di nahana kgetlo la pele kajeno lena.

5

Tsa kgutla difefo tsane tsa mohla monene. Ha qala ka maru a matsho, a fifetseng, a tla ka matla a hlaha Borwa, a qhojwa ke moya o matla, o hlabang ha bohloko eka le kgethehile ka Foreistata le Lesotho. E ne e le moya o mona oo ereng ha Basotho ba o hlalosa ba re Morwa o bohlile ka letheke. Maru a thiba letsatsi, yaka bosiu athe e sa le hoseng. Pitsa tsa tloswa ka ntle, tsa kenngwa ka hara motlotlwana wa masenke o neng o ahilwe ka morao, ka jareteng habo. Ya qala ho tsholoha le pele ba qeta, ya ba kgaoletsa.

10

- 9.7 Hlalosa sehalo se ikutlwahatsang qotsong e ka hodimo. (2)
- 9.8 Fana ka lebaka le neng le etsa hore bophelo ba Mme bo rarahane motseng wa Sebokeng, empa a e na le monna e leng Thollo. (2)
- 9.9 Hlalosa hore diketsahalo tsa pale ena ke tsa mehla efe? (2)
- 9.10 Ke sefe se ileng sa sibollwa ke Diseko kamora lefu la Mme? (2)
- 9.11 Ha o ne o le Mme o fumana monna wa hao a nyetse mosadi e mong o ne o tla etsa jwang? (2)
- 9.12 Ke mothinya ofe o sa lebellwang o hlahiswang ke ketsahalo ya mohla Masesi a kgahlanyetsang ntatae ha a ne a tswa mosebetsing? (2)
- 9.13 Lewa la bongodi ke hore botle bo fekise bobbe. Na lewa leo le ile la phethahala paleng ee? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

**[25]**

**POTSO YA 10: MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO)****TUTUDU HA E PATWE – Mathene Mahanke**

Paleng ena tshohla maikutlo a reng Tutudu o hlahella e le mophetwa ya sepapetlwa. Tshohla maikutlo ana o ipapisitse le diketsahalo tsa pale ena. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

**[25]****POTSO YA 11: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****TUTUDU HA E PATWE – Mathene Mahanke**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

**TEMA YA E**

Setjhaba se bokana sekolong ho ya bona ha Tutudu a ntshwa ka ntshwe di sa fohlwa. Pina ke ya boipelaetso, e reng: “Mmuso wa Tutudu, re a o phethola. Ha o le mafito, re a o phethola!” Dikgapane, morwetsana ya sebetsang Sedibeng, mme eo pelo ya hae e seng e nkehile ke Tutudu, o romella Tutudu melaetsa ka selefounu. Eo o qoba ho ya sekolong, mme o a ikgakanya. Ntefeleng, moithuti wa sehlopha sa leshome le metso e mmedi, eo le yena pelo ya hae e leng ho Tutudu, o pholosa thepa ya ntlo ya Tutudu ka ho bitsa mapolesa ha bashemane ba rometsweng ho ya lata Tutudu ba fihla ha hae. Mapolesa a shapa bashemane ba morerong wa ho senya thepa, mme sena se halefisa letshwele le bokaneng sekolong. Thepa ya sekolo e a sengwa, mme mapolesa a tshwara basenyi.

5

10

Ka baka la moferefere oo sekolo sa Sedibeng se kwala nakwana. Ke nakong ena moo lerato la Tutudu le Dikgapane le totang. Ka lebaka la ho kwalwa ha sekolo Dikgapane o rera leeto la ho ya habo, e le ho ya kumela mmae tsa mohlankana e motjha bophelong ba hae. Tutudu yena o sala a batlana le tjelete ya ho thusa ba sa kgonang ho lefa tjelete hore ba lokollwe tjhankaneng hobane setjhaba se batla ho tsohela Thebe matla.

15

- 11.1 Fana ka moelelo o otlolohileng wa mantswe ana: “Ho ntshwa ka ntshwe di sa fohlwa.” (1)
- 11.2 Ditaba tsa qotso e ka hodimo di re bopela karolo efe ya poloto? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 11.3 Ke ketsahalo efe e bontshang hore Tutudu o sebete? (2)
- 11.4 Ho se bonahale ha Dikgapane kopanong ya ho senya Tutudu lebitso setjhabeng e re tjobela pele ketsahalong efe? (2)
- 11.5 Hlalosa ka moo leeme le tshekamelo di hlahellang kateng kgodisong ya bana lapeng ha maloma Tutudu. (2)
- 11.6 Kamano ya Tutudu le Dikgapane e thusitse Tutudu jwang ho itshwasolla ho batubi ba hae? (2)
- 11.7 Ketso e entsweng ke Ntefeleng ya ho kena dikobong tsa Tutudu e tlisitse tharollo jwang sengolweng see? (2)
- 11.8 Na lewa la tlholo dingolweng le a iponahatsa paleng ee? Tshehetsa karabo ya hao. (2)



## MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

## TEMA YA F

<p>“Tjhe, o a ipusa Tutudu mona Thabure! O qhala sekolo. A nke dimmistrese; a be a nne a di kopanye le bana ba sekolo!” A boela a opa diatla. Jwale Thebe a qala ho bontsha thahasello. Tsa Tutudu le Dikgapane e ne e se e se lekunutu motseng ona. Le ha ho le jwalo Thebe o ne a sa bue ka tsona le ka mohla hobane ho yena e ne e le kgoboso; a fumana a fetotswe tseketseke ena. O ne a se a hloile Dikgapane jwalo feela ka ha a nyonya Tutudu, mme a sa lakatse le ho utlwa mabitso a bona feela. Empa ena ya ngwana sekolo...</p> <p>“O re o etsang le bana ba sekolo?”</p> <p>“Ke re o nkile Dikgapane, a mo kopanya le Ntefeleng.”</p> <p>“Ntefeleng ofe?”</p> <p>“O tseba boNtefeleng ba bakae sekolong sa Sedibeng?”</p> <p>Thebe o ikutlwile a se a itse, “O leshano” a ne a sa ikemisetsa.</p> <p>“Jwale tseo o di nka kae wena Dimama?”</p> <p>“Thebe o lebetse hore ha o nwe o le mong feela moo ha ka! Ba phelang le bona motseng mona ba re ha Tutudu tjhifi di a ntshana. Ha tinare mesifa e le e thata ya lefetwa, sophoro ke letlamorwana le masapo a phuphurehang.”</p> <p>Thebe ha a ka a hlola a sa bua ho feta moo. Ho bonahetse hore o tebisitse mehopollo. Dimama le yena a mo siroha. A bitsa ya ho qetela, a nto betseha.</p> <p>Letsatsi le hlahlamang Tutudu o le qetile a matha ha Seipobi; a mpa a sa mo fumane. Ba tshepitsitse hore ha a ka fihla ba tla mmoella, mme ebang a dumela ho kopana le yena ba tla mo tsebisa. Ba sitilwe ho fana ka dinomoro tsa hae tsa sele hobane ha a rate hore di fuwe batho ntle le tumello ya hae. Dikgapane o letseditse Tutudu habedi, mme habedi a nna a kgotsa ho tsitlallela ha hae ho thusa mmolai wa hae. Ka makgetlo ao Tutudu o nnile a pheta mantswe a hae a maoba: “Thebe o tsietsing, mme o hloka thuso.”</p>	<p>5</p> <p>10</p> <p>15</p> <p>20</p> <p>25</p>
---	--

- 11.9 Ho ya ka ditaba tsa qotso Tutudu o ne a matha ha Seipobi ka makgetlo, ka mabaka afe? (2)
- 11.10 Ketso ya Dikgapane ya ho ba kgahlano le Tutudu ha a thusa Thebe, e mo hlahisa e le mophetwa wa semelo se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 11.11 Ke ketsahalo efe moo tshebediso ya jwala e ileng ya hlahisa Manthoto boikemelo le boinahano bo tsitsitseng? (2)
- 11.12 Tshohla kamano dipakeng tsa sehlooho sa buka ena le diketsahalo tsa yona. (2)
- 11.13 Na ebe mongodi o fihleletse sephetho se o kgotsofatsang paleng ee? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

[25]

**POTSO YA 12: MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO)****SENGOLWA SA BOHOLOHOLO**

Araba potso E LE NNGWE feela ho sengolwa sa bohohoholo.

**KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela****PHIRI LE MOTHO**

Tshohla maikutlo a reng Phiri o hlahella e le mophetwa ya tjihitja o ipapisitse le diketsahalo tsa tshomo yohle. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

**[25]****POTSO YA 13: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa tshomo yohle.

**TEMA YA G****MOSHANYANA WA SANKATANA**

Ho thwe ho ne ho ena le phoofolo ya tonanahadi e neng e bitswa Kgodumodumo. Ena phoofolo e ile ya ja makgomo, dinku, dintja, dikgoho le batho kaofela. Ho ile ha pholoha mosadi a le mong feela wa moimana.

Mosadi enwa o ne a ikgakanya ka ho itlotsa ka molora hore ha Kgodumodumo e tla a be a ipata ka serobeng sa dikgoho. Jwale etlare ha e sheba ka serobeng e bone eka ke lejwe ka moo. Ka tsatsi le leng eitse ha e qeta ho ja batho, ya tsamaya ho ya lekgalong. Ka lebaka la ho kgora haholo ya sitwa ho feta ka lekgalong. Mosadi enwa wa moimana a beleha ngwana wa moshemane. Ha a qeta ho mmeleha a ya thotobolong ho ya batla moitedi hore a tsebe ho tlotsa ngwana hore kgodumodumo e se mo je. Ha a kgutla thothobolong a fumana moo a siileng leseha ho dutse mohlankana a tshwere lerumo le kwakwa. Mosadi enwa a botsa ka ho makala hore leseha la hae le kae? Monna a re: “Ke nna mme.” Jwale mmae a re: “Ngwanaka ke ne ke sa o tsebe!” Jwale a re: “Na batho ba ile kae?” Jwale mmae a re: “Ba jewe ke Kgodumodumo.” “Le dikgomo?” “Ee.” “Le dintja?” “Ee.” “Le dikgoho” “Ee” “E kae?” A re: “Tswaa o bone, ngwanaka.” Jwale ngwana a tswa, a ema hodima serobe; mmae le yena a hlwa. Jwale a mo supisa, a re: “O a bona mola lekgalong?”

- 13.1 Ho ya ka ditaba tsa qotso hlalosa lewa leo mosadi a le lohileng ho phema ho jewa ke Kgodumodumo. (2)
- 13.2 Ke ka lebaka lefe Kgodumodumo e sitilweng ho feta lekgalong? (2)
- 13.3 Ketsahalo ya hore moshemane a bolaye Kgodumodumo e mo hlahisa e le mophetwa wa semelo se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 13.4 Ke sefe se neng se lokelwa ke ho etswa ke setjhaba ho leboha moshanyana ya tsebileng ho bolaya kgodumodumo? (2)
- 13.5 Ke maikutlo afe a hlahiswang ke tshomo ee ho wena? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

13.6 Na mongodi o atlehile ho pepesa tlhoko tshomong ee? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

### MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa tshomo kaofela.

### TEMA YA H

#### NTWA YA DITHUNYA

1 Eitse ha re tloha ho hlaoleng,  
 2 Ra tloha dirapeng tsa dipone,  
 3 Nna ka utlwa lentswe la mmuso  
 4 Le re memetsa, le re:  
 5 "Bereng a palame,"  
 6 Ra palama.  
 7 Eitse ha re fihla ka lekgalong,  
 8 Pakeng tsa Mafa le Ramabilikwe,  
 9 Modimo wa mo dumedisa Bereng,  
 10 Ra ba ra nehwa sedibelo, ra tlola,  
 11 Re se tlosetse ho fihla Makgaleng.  
 12 Eitse ha re fihla ka difateng,  
 13 Ra bofolla dinone, ra fudisa.  
 14 Dinone tsa kgora, ra tsoha re feta,  
 15 Ra fihla ka ha Mphutse, ra emisa,  
 16 Ka Maphutsing ra fudisa dinone,  
 17 Le teng tsa kgora ra tloha re feta,  
 18 Eitse ha re fihla ka Phatlalla,  
 19 Re sa ntse re fihla,  
 20 Le motsotswana re e so o qete,  
 21 Makgowa a qabana le Moorosi.  
 22 Jwale ke a tshaba, ke a kgutla!

- 13.7 Ho ya ka ditaba tsa qotso lokodisa se ileng sa etsahala pakeng tsa metsana ena 'Mafa le Ramabilikwe'. (2)
- 13.8 Hlalosa moelelo o otlohileng wa molathoko wa 10. (2)
- 13.9 Bolela se bakileng qwaketsano dipakeng tsa Moorosi le Makgowa. (2)
- 13.10 Ntwa ya dithunya e qadile motseng ofe? (1)
- 13.11 Ebe Moorosi o ile a hlola ntweng ee kamora lefu la Bereng? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 13.12 Molemo wa tshebediso ya sedibelo ke ofe thokong ee? (2)
- 13.13 Fana ka mookotaba wa thoko ena. (2)

[25]

**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25**

**KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA**

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona feela karolong ena.

Ha o arabile potso ya moqoqo KAROLONG YA B, araba dipotso tse kgutshwane karolong ena. Ha o arabile dipotso tse kgutshwane KAROLONG YA B, jwale araba potso ya moqoqo.

**POTSO YA 14: MOFUTA WA POTSO E TELELE YA MOQOQO****SEYALEMOYA – RH Moeketsi**

Moya wa bothuwela waTholang o na le seabo ntshetsopeleng ya kgohlano. Sekaseka mohopolo ona o ipapititse le diketsahalo tsa tshwantshiso ena tsa moya wa bothuwela waTholang. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

**[25]****POTSO YA 15: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****SEYALEMOYA – RH Moeletsi**

Bala qotso ena e latelang ka hloko, ebe o araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa terama/tshwantshiso yohle.

**TEMA YA I**

**MOREMI:** O a tseba hore rona boMoremi weso, re phelela ho thabisa mafumahadi a rona. Re ne re itse kgalo ka mona ka Thekong, ke bolela kwana Metsing, nna le mohatsaka Dineo.

**SEFAKO:** Wa tla wa e hatella he taba eo. Ka mantswe a mang o re rona ha re thabise mafumahadi a rona, Moremi?

Tjhe ha ke tjho jwalo, empa ke ne ke araba potso ya hao ya hore na ke ne ke ile kae mafelong a beke.

**SEFAKO:** Tswela pele he, ke mametse.

**MOREMI:** Monna, monate o mokalo ke ne ke qala ho o utlwa! Ke re rato la botjheng ba rona ke ha le tswile ka lebokoseng! Feel a re ne re siile enwa moradi wa rona Mmantwa hore le yena a ke a sale ha re sa thabelane jwalo le mmae.

**SEFAKO:** Ke a utlwa. Jwale le kgutlile neng?

**MOREMI:** Re kgutlile maobane ka kgitla. Ha o bone ha ke kgathatse hakale. Jwale wena o hlotsa jwang mafelong a beke?

**SEFAKO:** Kgidi! Le nna weso ka nnete ke ne ke thabile hampe. Ke ile ka re kgalo mane sepatala, mme ka fumana ntho di hlahile di le ntle, di kgahla mahlo a di bohileng!

**MOREMI:** Ako no tlohela dilotho Sefako, o bue ntho e utlwalang hle.

**SEFAKO:** Ha o tatile tjena jwale ke tla hloleha ho o phetela tsona hantle! Na o a se tseba sebopuwa see seo ho thweng ke mosadi? Ha o batla ho se bona hantle, o ke o fapohele mane sepetlele!

**MOREMI:** Ha ke tsebe hore o a swaswa kapa o tiile na, Sefako, feela ho nna ha ho mosadi e motle ho feta mosadi wa ka, Dineo! ... Empa Sefako, na o a hopola hore nna le wena re dithaka?

- 15.1 Hlalosa sehlooho se ikutlwahatsang puong ya Moremi le Sefako qotsong e ka hodimo. (1)
- 15.2 Diketsahalo tse qotsong e ka hodimo di totobatsa nako efe? Tshehetsa Karabo ya hao. (2)
- 15.3 Bolela hore Sefako ke sebakadi sa semelo se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 15.4 Tomatso e iponahatsa jwang tshwantshisong ee? (2)
- 15.5 Hlalosa bobele bo Mmantwa a ipabolang ka bona terameng ena. (2)
- 15.6 Ho ya ka ditaba tsa qotso e ka hodimo, ebe sesosa sa kgohlano ke sefe? (2)
- 15.7 Tshohla sehlooho sena 'Mme mpolaye'. (2)

### MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa tshwantshiso/terama yohle.

### TEMA YA J

*(Ke ka phirimana ya lona tsatsi leo. Ke ha Moremi mme o ntse a buisana le mosadi wa hae Dineo. Ha a a thaba ho hang.)*

**MOREMI** Dineo! O a e bona mesebetsi ya hao?

**DINEO:** Mesebetsi efe ya ka jwale ntate?

**MOREMI** O re mesebetsi efeng? O kae ngwana eo wa hao?

**DINEO:** Hao ntate Moremi! E se e le wa ka kajeno? Ha se ngwana wa rona re le babedi?

**MOREMI:** Ke wa rona jwang o hlola o mo sireletsa ha ke mo kgalema moo? Nna ha se wa ka ya jwalo ka yena

**DINEO:** Moremi! Na o a ikutlwa hore o a ntlhapaola? O batla ho mpoella hore Mantwa ke ngwanaka ke le mong?

**MOREMI:** Ano ke a hao mantswe, ha a hloke le tlhaloso. Nna hoja Mmantwa ke ngwanaka, a ka be a le mona ha ka ka nako ena, jwale enwa wa hao yena, o kae e se e le nako ee?

**DINEO** Ntate, ka nnete o a makatsa. Akere o tseba hantle hore ngwana o sebetsa ka thata sepetlele kwa?

**MOREMI:** O leka ho araba potso ya ka, kapa o leka ho buella ngwana eo wa hao?

**DINEO** O batla ho reng monna towe? Ke a o bolella hore ngwana o mosebetsing wena o ntonela mahlo ka hore ngwana ke wa ka.

- 15.8 Qolla mantswa a bontshang hore Dineo o a tella qotsong e ka hodimo. (2)
- 15.9 Bolela ketsahalo e mahlonoko e ileng ya hlahela Sefako le Mmantwa? (2)
- 15.10 Sefako o ile a sibolla eng nakong eo a fihlang hekeng ha boMmantwa? (2)
- 15.11 Hlahisa maikutlo a hao mabapi le taba ya hore Dineo a bue ka bolokolohi ka ditaba tsa marato le Mantwa. (2)
- 15.12 Diketsahalo tsa terama ee di fetisa molaetsa ofe ho babadi? (2)
- 15.13 Hlalosa ka moo tharollo e iponahatsang kateng sengolweng sena. (2)
- [25]**

### POTSO YA 16: MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO)

#### HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki

Kamano ya Molefi le Moronngwe e na le seabo ntshetsopeleng ya kgohlano. Sekaseka mohopolo ona o ipapisitse le diketsahalo tsa tshwantshiso ena tse amang Molefi le Moronngwe. Moqoqo wa hao o be bolelele ba mantswa a 400–450.

**[25]**

### POTSO YA 17: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

#### HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

#### TEMA YA K

**MOJABENG:** A-a,Sebu re sa tla reng Motlounng ka batho ba itebatsang hore ke Basotho ha se Majuda? Ka nnete ke utlwa ke maketse ha e le mona ba itebatsa hore ho kgolwa ha motho ke tumelo ya motho. Disebo, ntatao o a lebala hore pele re bolellwa ka jesu wa kwana Nasareta moo re sa tsebeng, re ne re ntse re sebedisa tumelo ya rona, eo e neng e re thusa, eo e ntseng e thusa ba bangata le hona jwale. E thusa ba bangata le hona jwale. Yena fatere enwa ya re bolellang ka Jesu, a ke ke a re bolella ha a tiisa lelapa la hae, koloi ya hae, le phaposi yane a sebeletsang ka ho yona kerekeng. Hona jwale ha le tsebe hore na ha a hlobotse, ditlhaka tse ho yena mmeleng mona di kae.

**PITSO** Hao Mojabeng! Athe bofatere kgale ba o hlobolela hoo o tsebeng le ditlhaka tse mmeleng wa bona? Esekaba taba ena ya hore ebe e sa le o re o ilo ngodisa ditekete ha kereke e tswa e ya be e le moritaoke feela? Ho tloha hona kajeno lena ke tla ke ke shebe taba ena ya ho ngodisa ditekete hantle.

**MOJABENG:** Pitso! o se ke wa ba wa leka wa nthohaka pela bana. Ke bofatere bafe ba yeng ba hlobole pela ka? Kgele! E se ke yare ha o hlowa ke ditaba tsa lelapa la hao, yaba o a nthohaka. Ntho e bohloko ke hore motho ya tla kena tsietsing ke ngwana enwa wa ka. Ha e le wena Molefi ke rata hore mantswa ao o qetang ho a bua o a kwenye, hobane o buiswa ke bongwana.

- 17.1 Ke kgohlano ya mofuta ofe e hlahellang ho ditaba tsa qotso e ka hodimo? (1)
- 17.2 Hlalosa sehlo se ikutlwahatsang qotsong e ka hodimo puisanong ya Pitso le Mojabeng. (2)
- 17.3 Ho ya ka diketsahalo tsa tshwantshiso ee, sesosa sa kgohlano ke sefe? (2)
- 17.4 Molefi o ile a sibolla eng dikamanong tsa hae le Jwalane? (2)
- 17.5 Hlalosa mokgwa hore ho tliile jwang Molefi le Moronngwe ba qetelle ba ratana? (2)
- 17.6 Ke tomatso efe e hlahiswang ke ho lahlwa ha Montsheng ke Molefi? (2)

### MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

### TEMA YA L

**NTHWA BOSIU:** *(Ka lentse le makgerehlwa, le tebileng, le bileng le hlabang habohlolo pelong). Kajeno o kene lenaneng la bafu le hoja wena o tla patwa ka mora dilemo tse mmalwa ho tloha hona jwale. (Ha e rialo ya hlobodisa Molefi. Ha e qeta ya pitika thithiboya e bolelele ba rulara, ha botenya ba yona e ne e le ba boroso mmeleng wa Molefi le sefahlehong sa hae). Ho tloha hona kajeno lena bookamedi ba ditoloko bo o phonyohile. Ho tloha kajeno lena ntatao Pitso e tla ba mohwefe jwalo ka pele. Ho tloha hona kajeno lena re tla o sebedisa, re o mathise hara mafifi a bosiu. (Ha e qeta ya apesa Molefi diaparo tsa hae. Ha e le Molefi yena o ne a shwele lehlakore la le letona, a bile a sa tsebe ho bua. O tsamaile jwalo ka thata ho fihlela a ba a fihla hae).*

**DISEBO:** Molefi! Molefi! tsoha o je dijo ke tsena. Hona o fihlile ne neng ha re sa utlwa ha o fihla? Helang! haeka tje Molefi o se a robotse? Ke lokela ho mo tsosa e le hore a tle a robale a se a jele. Jo! mme tlo boneng! *(Ha a realo a wela fatshe, a akgeha ke letswalo, ha a bona boya ba thithiboya bo sefahlehong sa Molefi).*

- 17.7 Ho ya ka ditaba tsa qotso o dumela hore boloi ke ntho e teng? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 17.8 Ditaba tsa qotso e ka hodimo di re bopela karolo efe ya poloto/moralo? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 17.9 Fana ka lebaka LE LE LENG le entseng hore Molefi a hlolwe ke boloi ba Mapetla. (2)
- 17.10 Mojabeng ke sebakadi sa mofuta ofe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 17.11 Seabo sa Mofamere se thusa jwang kgodisong ya poloto ee? (2)
- 17.12 Ke ketsahalo efe e ammeng maikutlo a hao ka ho fetisisa tshwantshisong ee? (2)
- 17.13 Ebe mongodi o atlehile ho pepesa tlhoho sengolweng see? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

[25]

**POTSO YA 18: (MOFUTA WA POTSO E TELELE YA (MOQOQO))**

**LEJWE LA KGOPISO – T. Letshaba**

Kamano ya Mohlouwa le Naledi e na le seabo ntshetsopeleng ya kgohlano. Sekaseka mohopolo ona o ipapisitse le diketsahalo tsa tshwantshiso ena tse amang Mohlouwa le Naledi. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450. [25]

**POTSO YA 19: (MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE)**

**LEJWE LA KGOPISO – T. Letshaba**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

**TEMA YA M**

TSIETSI:	Ke ne ke hlile ke okgile wa mashala, moreso. Le jwale ke sa ntse ke ntse ke ipotsa hore Naledi o ne a kenwe ke eng maobane. Ke fumane a momme dipekere a bile a mina ka nko e le nngwe. Ke utlwile ka tumedisong ya hae e batang feela hore ntho e kgolo eo a batlang ho mphara ka yona.
THAPELO:	Ka mantswe a mang ke lona lebaka le etsang hore o thefulehe maikutlo ha bohloko tjena?
TSIETSI:	Ha ke tsebe, mohlomong ho jwalo.
THAPELO:	O re mathata a hao le Naledi ke afe na, wa thaka?
TSIETSI:	Monna, Naledi a tla a ntjwetsa mantswe a ditshotleho he. Ke robotse ke tonne mahlo, ke ipotsa hore bosiu bo tla sa neng ke tle ke tsebe ho sutha pela hae.
THAPELO:	Jwale wa qetella o e hlanakile jwang?
TSIETSI:	Ho bua nnete ha ke so qete ho e hlanaka, hoba ho sebakanyana moo ke yang teng.
THAPELO:	Eu!
TSIETSI:	Mosadi a re o batla ho tswa bokgobeng ba ho dula mokhukung o nelang. A re ke kgale ke mo tshepisa mahodimo le lefatshe, empa ke sitwa ho phethisa ditshepiso tsa ka.
THAPELO:	Banna! Ka nnete ho thata ho a nyolosetsa ha hao moo.
TSIETSI:	Tseo ke dinyane, weso. Hlooho ya ka e inotletse ho inotlela mona moo e leng teng. Ke tsielehile, ha ke tsebe hore ke nkeng ke e kopanye le eng!



THAPELO:	O a e bona he ntho eo e leng kgale ke o jwetsa yona?
TSIETSI:	Ntho efe jwale, monna?
THAPELO:	Ha ke re ke o boleletse hore bothata bona re ka bo phema ha feela re ka ra etsa borematlou, mme ra lwanela ditshwanelo tsa rona?
TSIETSI:	Ke o jwetsitse hore eo taba ha ke batle ho e kena. Mona teng re tla be re ipitsetsa kgathatso e le hole le rona.

- 19.1 Ho ya ka ditaba tsa qotso e ka hodimo, fana ka lebaka le entseng hore Tsietsi a thefulehe maikutlo habohlolo. (2)
- 19.2 Tshohla mothinya o sa lebellwang femeng ya Mohlouwa o hlahiswang ke lentswe lena: "Borematlou." (2)
- 19.3 Mongodi o sebedisitse boitshwaro ba Naledi ho ka ratana le Mohlouwa ho re senolela maemo a jwang a lelapa la hae le Tsietsi? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 19.4 Lokodisa sekapoloto se hlahiswang ke kamano ya Mohlouwa le Naledi. (2)
- 19.5 Hlalosa seabo sa Pheleu kgodisong ya poloto ya tshwantshiso ena. (2)
- 19.6 Dipuo tse hlohlontshang ditsebe, tse builweng ke Seipati karabo eo a phoqang Naledi ka maemo a bophelo ba lelapa la hae di mo senola e le sebakadi sa semelo se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 19.7 Tomatso e hlahella jwang ketsahalang eo Mohlouwa a romang Pheleu hore a bolelle Tsietsi hore o se a mo nyaotse mosebetsing? (2)

### MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

### TEMA YA N

MMABATHO:	Ke re ntswele ka ntlo, mmolai towe ya soto!
TSIETSI:	Mosadimoholo, o se ka mpitsa mmolai, hoba ke hona ke tla fetohang mmolai ka mora hoba ke romelle monna hao badimong. Ke a bona o sa ntse o ngangelletse ho ka iketsa lejwe la kgopiso pelong ena ya ka.
MMABATHO:	O hlanya hakaakang, sefelekwane towe! Etswa ha ka mona pele ke o saeletsa ka dintja!
TSIETSI:	Ekare o tla ntena jwale, mosadimoholo towe. Kapa o batla hore ke be ke ntshetse malokobe ho wena? ( <i>O a kgaruma.</i> ) Nkarabe ke bua le wena! ( <i>O kgothomeletsa Mmabatho thoko kwana a be a wela fatshe.</i> ) Ke tla o rema ka selepe sena ke be ke ilo qetella ka monnanyana wa hao wa molotsana.
MMABATHO:	( <i>O tshohile, mme o hlaba mokgosi ka ho hoa.</i> ) Jo! Jo! Thusang ke kenetswe!! Thusang bo! Thusang ke kenetswe!!

**TSIETSI:** Ke kgale wena le ntate Mohlouwa le ntuba maikutlo, mosadimoholo towe, mme jwale ho fihla moo ke tenehang teng. Wena le eo molekane wa hao le tla arabela sehloho sena seo le nkentseng ho sona. (*O sekisa meokgo*) Hoja e ne e se ka wena le ntate Mohlouwa nka be ke sa fenetha bana ba ka ka sehloho tjena. Ke re hoja e ne e se ka wena le ntate Mohlouwa nka be ke ntse ke phela ka kgotso le ba lelapa la ka. (*O bokolla ha bohloko.*) Hona jwale tjena sekebekwa seo sa monnamoholo se ntebetse mosebetsing, mme ha se qeta se nkamoha mosadi wa ka eo ke mo ratang, eo ke ileng ka etsa kano le yena ka pela moruti le phutheho hore re tla arohanngwa ke lefu feela. (*O supa Mmabatho ka mofeng wa selepe.*) Le jwale moputso wa meharo ke lefu.!!

- 19.8 Hlalosa sehlo se ikutlwahatsang puong ya Tsietsi qotsong e ka hodimo. (1)
- 19.9 Diketsahalo tsa qotso ee di etsahala sebakeng sefe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 19.10 Ke ketsahalo efe e hlahisang tharahano tshwantshisong ee? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 19.11 Ke ketsahalo efe e nnetefalleditseng Tsietsi hore Thapelo o bua nnete hore Naledi le Mohlouwa ba feela ba ratana? (2)
- 19.12 Na o ka re mongodi o atlehile ho pepesa tlhoho tshwantshisong ee? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 19.13 Tshohla maikutlo a hao a hlahiswang ke ketso ya Thapelo ya ho bolella Tsietsi hore mofumahadi wa hae o ratana le Mohlouwa. (2)

**[25]**

**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 25**  
**MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80**